

JOSÉ MANUEL SORIA “ASSISTIM A UN PROCÉS DE CREIXENT DESINDUSTRIALITZACIÓ DE LES ECONOMIES”

Andreu Missé Ferrán

Periodista

José Manuel Soria (Las Palmas de Gran Canaria, 1958) és ministre d'Indústria, Energia i Turisme des del mes de desembre passat. Sòria és economista i Tècnic Comercial de l'Estat, està casat i té dos fills. Durant la dècada dels 80 va ocupar càrrecs destacats vinculats al sector exterior als ministeris d'Economia i Comerç i ha estat professor de Macroeconomia i Economia Internacional al Centre d'Estudis Comercials de Madrid. L'actual titular d'Indústria ha desenvolupat la seva vida política fonamentalment al Partit Popular, identificat amb la línia de José María Aznar, i des del 1999 és president regional d'aquest partit a les Canàries. Ha estat alcalde de Las Palmas de Gran Canaria entre 1995 i 2003, i posteriorment president del Cabildo de Gran Canaria entre 2003 i 2007. Durant els tres anys següents va ser vicepresident del Govern de les Canàries i conseller d'Hisenda.

Els darrers anys, gairebé sempre que es parlava d'economia les referències es dirigien a la macroeconomia i en molt poques ocasions a la microeconomia. Això ha succeït tant als partits polítics com als debats dels mateixos economistes. Ara sembla que amb la crisi s'està plantejant a molts països occidentals una tornada a la microeconomia, a l'interès pels problemes concrets de les empreses. Hi ha el convenciment que si les empreses no tornen a funcionar no sortirem d'aquesta crisi. Vostè com-

parteix aquesta visió que hi ha hagut un excés d'atenció als problemes macro i un menor interès per la microeconomia, és a dir, pels problemes reals de les empreses i de les indústries?

Bé, diguem que la micro i la macro són dues cares d'una mateixa moneda, que és l'economia. I és veritat que probablement al llarg dels últims anys els problemes derivats fonamentalment de l'endeutament i del finançament, tant interns com externs, han portat que a la major part de les economies a tot Europa, no només a Espanya, ens hàgim ocupat més de la macroeconomia que de la microeconomia. I és cert que sense una deguda estabilitat macroeconòmica és molt difícil que hi hagi un bon funcionament de la microeconomia. Dit això, crec que un dels principals problemes que tenim a nivell microeconòmic és precisament un dels desequilibris macroeconòmics, com és l'atur. L'atur fa que es contreguin els nivells de renda disponible, es contregui el consum, es contregui el creixement, i això retroalimenta el mateix problema de l'atur. I el problema macro del finançament també afecta el micro, perquè, és clar, si no hi ha crèdit, no hi ha finançament, no hi ha inversió i aleshores no creixen les empreses.

Com ha afectat la indústria tot això?

Crec que un dels problemes més greus que tenim a Espanya i a tot Europa és que hem estat assistint i assistim a un procés de desindustrialització de les economies creixent. Hem fet apostes

molt fortes per la terciarització de les economies, totes les economies avançades. Però és clar, el que ens ensenyen aquests anys de crisi és que quan vénen mal dades, o tens una sòlida base industrial o és molt difícil fer-hi front. De fet, aquelles economies en què excepcionalment no s'ha donat aquesta caiguda de l'activitat industrial sinó en què ha succeït al contrari, per exemple, Alemanya, han resistit molt millor els embats de la crisi. És evident que també s'hi afegeix el fet que han dut a terme reformes quan ha estat el moment. Per tant, estic d'acord que cal fer atenció a la microeconomia, però un no s'ha de desviar gens ni mica del camí d'aconseguir l'estabilitat macroeconòmica, sense la qual no pot funcionar l'aspecte micro. Crec que hem de posar més l'accent en el que és la situació de les economies domèstiques i de les empreses, i dins de les empreses, fonamentalment en la indústria.

“Un dels problemes més greus que tenim a Espanya i a tot Europa és el procés de creixent desindustrialització de les economies”

Precisament en aquesta línia hi ha actualment a la Unió Europea un reforç del discurs econòmic sobre la reindustrialització. A diversos països com Alemanya i els Estats Units guanya cada vegada més força la idea de considerar la indústria com un motor per a la sortida de la crisi. Quina és la seva opinió sobre aquestes idees?

Hi estic totalment d'acord, a Europa ja ha començat un procés dirigit pel vicepresident de la Comissió i comissari d'Indústria i Emprenedoria, Antonio Tajani, que també és responsable de la petita i mitjana empresa. A la Unió Europea hi ha un debat molt fort que ha desembocat en una comunicació recent del comissari en què s'alerta del risc que suposa la desindustrialització d'Europa. La Comunicació ofereix una sèrie d'orientacions als països i a les institucions europees perquè adoptin mesures a favor de la reindustrialització. En definitiva, el que ens proposa Tajani, de manera molt intel·ligent i encertada, és que analitzem el que hem fet malament durant aquests últims anys perquè això sigui així. El mes de febrer passat vaig tenir l'ocasió d'assistir a Brussel·les juntament amb col·legues d'altres països a un semi-

nari sobre indústria, en el qual van participar, entre d'altres, el vicepresident Tajani, el president del Banc Europeu d'Inversions, Werner Hoyer, i Jeremy Rifkin, un dels grans gurus que ha reflexionat sobre com s'han d'establir les bases per a aquesta tercera revolució industrial. Una de les reflexions més importants del seminari va ser que a Europa al llarg d'aquests últims anys ens hem anat dotant d'una estructura reglamentària de directives, de normes, que al final es tradueixen en uns extracostos que, per contra, no tenen els països amb els quals competim. Per tant és molt important el que Tajani anomena els *stress test* de la competitivitat. És a dir, que la Unió Europea tingui en compte l'impacte que aquesta reglamentació té a la indústria.

Que és el més rellevant de la Comunicació sobre reindustrialització, segons el seu parer?

El més important de la Comunicació és el repte que ha llançat Tajani al triple objectiu establert en la regla 20-20-20: aconseguir una eficiència energètica del 20%, disminuir les emissions de gasos d'efecte hivernacle en un 20% i tenir un *mix* energètic amb un 20% d'energies netes l'any 2020. El comissari proposa una quarta pota per al 2020 que consisteix a aconseguir que el pes de la indústria a l'economia de la UE sigui també del 20% per al 2020 (actualment és al 15,6%).

Tot això reflecteix que Europa s'està plantejant seriosament la política industrial. A Espanya s'ha rebutjat aquest concepte durant molts anys perquè s'associava amb algun tipus de regulació excessiva o algun tipus d'intervenció i s'havia arribat a dir en aquesta mateixa casa que "la millor política industrial és la que no existeix". Què li inspira a vostè la idea de política industrial? Creu que té sentit en aquest moment?

La política industrial té cada vegada més sentit, el que passa és que és un terme al qual hem de donar una accepció diferent de la convencional. Convencionalment, la política industrial consistia en què s'agafaven diners públics dels pressupostos generals o de les comunitats autònomes que s'anaven assignant als diferents sectors. És clar, avui en un context de dèficit públic, en un context d'austeritat, en un context d'ajustament permanent, això és cada vegada més complicat.

En què hauria de consistir la política industrial que precisa Espanya avui?

Fonamentalment en dues qüestions: la primera, dotar l'economia d'un marc prou flexible perquè qui ha de prendre les decisions d'inversió industrial, que són les empreses, pugui prendre-les. És a dir, llevar els obstacles que avui encara estan impeding no poques inversions industrials. Quan parlo de llevar obstacles parlo no només de l'Administració de l'Estat, parlo de les comunitats autònomes, de les diputacions, dels cabildos, dels ajuntaments i de tota l'Administració. L'altra qüestió és que en aquest procés de reindustrialització, en aquesta política industrial, els sectors convencionals de la indústria, com la manufacturera, el naval i per descomptat la indústria de l'automoció, han de continuar ocupant un paper important. Ara bé, els grans nínxols de creixement han de venir per la banda de la indústria de les telecomunicacions, de tot el que tingui a veure amb les tecnologies de la informació i la comunicació i amb la societat de la informació. Tot el que tingui a veure amb els continguts digitals i amb l'eficiència energètica. Tot això per aconseguir una cosa tan evident com és consumir més racionalment energia.

Què suposa la racionalització de l'energia?

Significa que haurem d'aconseguir estalviar en el consum d'energia, sobretot perquè en el món en què som la demanda d'energia no només no s'està reduint sinó que hi ha previsions que diuen que en els pròxims 20 anys es doblarà aquesta demanda d'energia, no per part dels països industrialitzats com els Estats Units, Europa o el Japó, sinó per part de les economies emergents superpoblades que tenen necessitat de treure milions de persones de la pobresa.

Si hagués de seleccionar els sectors en els quals centraria la política industrial, quins elegiria?

Bé, crec que el sector on hi ha més marge de maniobra, a Espanya i a Europa, per créixer industrialment és el sector de les telecomunicacions. Però insisteixo que no es pot oblidar, per exemple, que la indústria de l'automoció és el 10% del producte interior brut (PIB) a Espanya, només un punt per darrere del que és el primer sector, que és el del turisme. El sector de l'automoció és en un moment de retracció de vendes colossal i això afecta molt Espanya, que n'és la segona potència a Europa, només darrere d'Alemanya, i per davant de França i Itàlia.

Com veu el futur de l'automoció a Espanya?

Espanya té i tindrà cada vegada més capacitat competitiva a la indústria de l'automoció. L'altre dia va visitar Espanya el president mundial de l'aliança Renault - Nissan, Carlos Ghosn, i en una reunió que vaig tenir amb ell, em va dir que havia hagut de decidir on ubicar el llançament de nous productes d'aquesta aliança, i distribuir-ne els diferents punts de producció per tot el món. Espanya era un d'aquests punts i lògicament l'equip de Renault - Nissan a Espanya donava suport al fet que fos aquí. La realitat és

*“El que ens ensenyen aquests anys de crisi és que quan vénen mal dades, *o tens una sòlida base industrial o és molt difícil fer-hi front”*

que finalment una part de la producció vindrà a Espanya. En Carlos Ghosn ens deia que el cost laboral unitari a Espanya, contràriament al que succeïa fins fa poc, torna a ser competitiu, sobretot si el comparàvem amb l'economia francesa. El mateix es pot dir d'Iveco, que ha localitzat noves inversions aquí a Espanya, i el mateix de la decisió de Ford que ha decidit que una part de la producció de Bèlgica vingui a Almussafes.

Quins altres sectors destacaria?

La indústria espacial. Al llarg dels últims anys, mercès a ser membre de l'Agència Europea de l'Espai, Espanya ha anat obtenint cada vegada més retorns de la inversió que via aportacions fa a aquesta Agència. O, per exemple, la indústria tèxtil. Moltes de les empreses i fàbriques que fa 15 anys van desenvolupar les seves unitats de producció fora d'Espanya, avui tornen a relocalitzar-les en alguns punts que tenen una tradició industrial. Per això jo crec que tenim marge de maniobra, sobretot perquè tenim tradició i un saber fer en

matèria industrial. Crec que si realment som conscients de la desindustrialització que hi ha hagut i ens posem a resoldre-la, tinc el convenciment que tornarem a ser una potència industrial.

Quin és, segons la seva opinió, el fonament d'aquest procés de relocalització de les empreses que s'havien deslocalitzat, fa 15 o 20 anys?

Li'n dic el fonament amb exemples. Fa poc vaig ser a la Xina, i vaig entrar en una fàbrica del grup Mondragón que anava a inaugurar. Era una fàbrica de components d'automoció i el primer que em va cridar l'atenció va ser que no hi havia gaires operaris. I jo la imatge que tenia de les fàbriques a la Xina és que hi havia molts operaris perquè pensava que encara l'avantatge comparatiu estava en el nivell dels sous. Llavors vaig preguntar als responsables si no eren allà pel cost diferencial de la mà d'obra. “No”, em van dir, “això, com veu, està completament automatitzat, i no som aquí per una qüestió de costos, que a més creixen al 15% o 20% cada any. Som aquí perquè hi ha un mercat de 1.300 milions de xinesos”. Crec que una vegada desaparegut, i desapareixerà gradualment, aquest avantatge absolut en relació amb el nivell de costos laborals, els que han estat grans països industrials com ho va ser Espanya tornaran a ser-ho. Crec que assistirem a relocalitzacions d'indústries que van deixar d'operar aquí pels costos però que veuen que aquest avantatge ja no el tenen. Un altre motiu de relocalització és que la indústria espanyola estava habituada, amb totes les excepcions que es vulgui, a un mercat interior molt dinàmic i molt pròsper, i alhora no sortia tant a l'exterior. Tanmateix, veiem que durant els últims anys l'aposta de les empreses i indústries espanyoles no és només per l'exportació sinó també per la inversió directa a l'estranger. El fet que augmentin les exportacions espanyoles fa que es relocalitzin cada vegada més indústries.

Vostè ha citat el tèxtil i també ha esmentat Mondragón. Un estudi recent de Bruegel assenyala que Inditex és una de les poques empreses europees del grup de les 500 més importants del món que s'ha creat després de 1975. Com es podria afavorir aquest tipus d'experiències, com la d'Inditex o Mango?

Inditex és un exemple excepcional, tant de bo tinguéssim molts més *players* internacionals com Inditex. De tota manera, en el sector tèxtil tenim dos grans *players* a nivell global: un és Inditex i l'altre Mango. Inditex és el paradigma del que és l'efecte de l'emprenedor, que té una idea i que a més la du a terme sense ajuts públics. Crec que aquest cas posa de manifest la capacitat, no ja només industrial, sinó la capacitat d'innovar. Perquè el gran secret d'Inditex ha estat la capacitat d'innovació i a més d'innovació ràpida. I al final un

Els grans nínxols de creixement han de venir per la banda de la indústria de les telecomunicacions, de tot el que tingui a veure amb les TIC i la societat de la informació

dels elements de la competitivitat no és només el preu, que ho és també, sinó ser més ràpid que el teu competidor, i en això Inditex s'ha revelat com un autèntic campió a nivell mundial.

Vostè també ha esmentat el cas de Mondragón. Mondragón és una cooperativa, amb una dinàmica en la presa de decisions molt diferent, que s'ha revelat com una experiència molt reeixida, que ha creat més de 85.000 llocs de treball i s'ha internacionalitzat. Estem veient que el cooperativisme està resistint millor aquesta crisi que les empreses mercantils tradicionals. Quina reflexió li provoca que sigui una cooperativa la que ha aconseguit aquest èxit?

Sí, també és un exemple gairebé excepcional. Jo no conec cap altra cooperativa d'aquesta dimensió a Espanya, i si em colla, ni al món. A més, no hi és només al sector industrial. Hi és també al sector de la distribució, al sector financer, al de la logística i al sector comercial. Ara bé, també he de dir que crec que no només és el model cooperativista, que ha funcionat clarament, sinó que també ha tingut uns models de direcció molt eficaços i una integració vertical i horitzontal. I després, la seva sortida a la resta del món també ha estat important perquè estem parlant d'una empresa que no només exporta fora sinó que des de fa molts anys té plantes de fabricació pràcticament als cinc continents.

S'associa la crisi i la caiguda de l'ocupació sobretot amb el sector de la construcció, i el sector immobiliari en general, amb uns resultats terribles. Però això eclipsa una altra realitat que és la del sector industrial, que està experimentant una destrucció d'ocupació també terrible. A Catalunya des del gener del 2008 s'ha perdut un 30% de l'ocupació industrial (uns 240.000 llocs de treball) i a Espanya, durant el mateix període, un 26% (uns 870.000). Hi ha com una contradicció, per una part s'observen moltes iniciatives reeixides com Inditex i Mondragón i altres experiències com les dels parcs tecnològics i científics, però globalment assistim a una destrucció massiva de l'ocupació industrial a Espanya.

Sí, que va en paral·lel a aquest procés de caiguda del pes de la indústria dins del producte interior brut del país. I per contra, a mesura que anem reeixint en aquest procés de reindustrialització a Espanya i a tot Europa l'ocupació industrial haurà d'anar augmentant novament. Crec que això serà així. A més l'ocupació industrial acostuma a ser ocupació molt més qualificada. Crec que l'ocupació de la construcció que ha tirat de l'economia durant els últims anys i que és menys qualificada serà substituïda gradualment per aquesta ocupació industrial molt més qualificada. Això succeirà a Catalunya, al País Basc i a altres comunitats autònomes. No obstant això, malgrat la caiguda de la indústria, Catalunya continua sent una comunitat autònoma industrial, com Madrid, el País Basc i València. En canvi veiem casos com el de les Canàries, per exemple, on la indústria és pràcticament marginal, desafortunadament, o el cas d'Extremadura o de Castella-la Manxa, així, lògicament, allà cal posar-hi més l'accent.

Una de les sortides de la crisi pot ser més indústria, però de moment continua la destrucció massiva d'ocupació a Espanya.

Vegem, mentre hi hagi 5.700.000 aturats en una economia, fet que suposa el 24% de la població activa, no es pot dir que estiguem sortint de la crisi. En economia hi ha dues coses importants. En primer lloc, les dades objectives, que són les que són, i després les tendències, que de vegades són més importants que les mateixes dades. Si observem les dades de l'EPA (Enquesta de Població Activa), les dades continuen sent molt negatives. Ara bé, si observem les tendències relatives a destrucció d'ocupació i les comparem amb les de l'any anterior o les comparem amb les dels períodes dels tres o cinc últims anys, veiem que aquests deterioraments van sent cada vegada menys intensos. I això és una bona notícia. Però no significa que estiguem veient ja la sortida del túnel, tot i que jo crec que la veurem. Però per veure-la

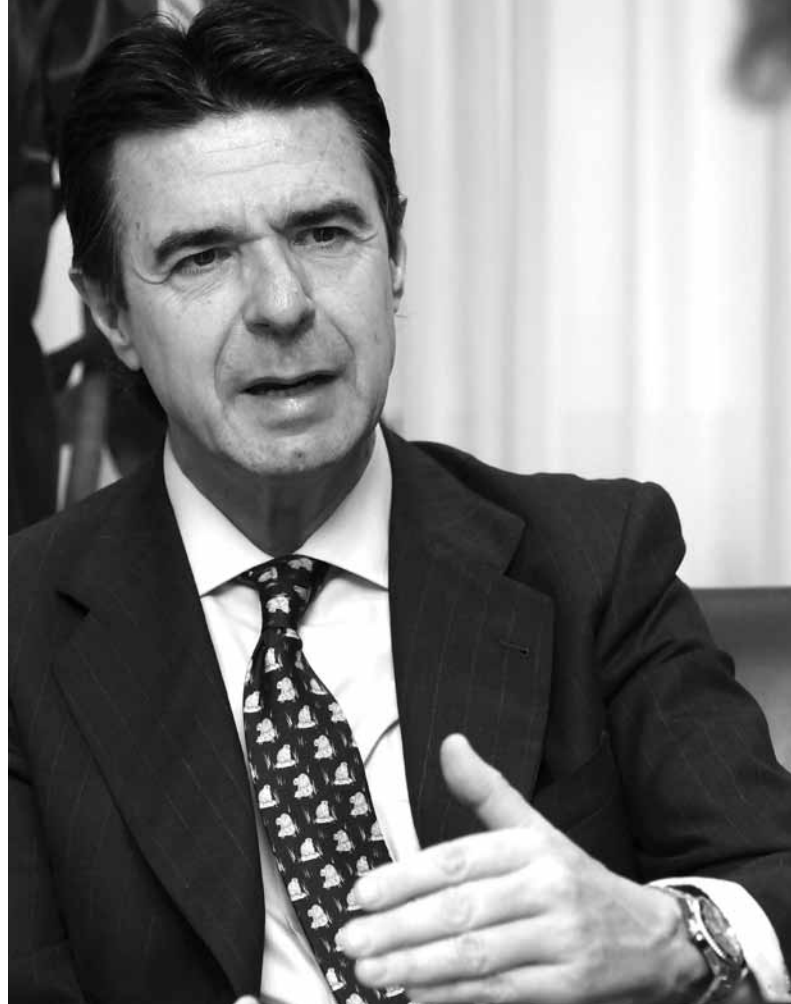
hem de continuar amb el procés, en primer lloc, de consolidació fiscal; en segon lloc, amb les reformes, i en tercer lloc, amb l'aprofundiment de la unió econòmica i monetària.

Estem veient que l'augment de les exportacions tant a Catalunya com a Espanya està sent una de les respostes més positives a la crisi. El model de les Mittelstand alemanyes, que constitueixen un grup d'unes 4.000 mitjanes empreses, amb un gran potencial exportador i que són les que expliquen la resistència d'Alemanya a la crisi, pot ser un referent per a Espanya?

A Espanya hi ha en l'actualitat més de 120.000 empreses que estan exportant i no són totes de l'Ibex 35. El que vull dir és que tradicionalment sempre s'associava l'exportació amb les grans empreses i amb les de l'Ibex 35. Però avui, quan un va pel món, el que troba són moltes empreses que tenen de 25 a 30 o 45 treballadors. Empreses que estan venent al Brasil, que estan venent a la Xina, que estan venent a Rússia. És veritat que una de les barreres estructurals de l'economia espanyola ha estat l'escassa sortida a l'exterior. Però això també ha tingut una explicació racional i és que teníem dins un mercat molt còmode que produïa un efecte anestèsia per sortir fora. És clar, quan ha caigut el consum i ha caigut la inversió interior, llavors les empreses que volen sobreviure han hagut de sortir fora. He vist al País Basc mitjanes empreses del sector de la màquina eina que competeixen no només amb el Brasil sinó amb Alemanya. En l'última biennal de màquina eina, els fabricants em deien que competien al propi mercat alemany amb la maquinària eina alemanya, i que la maquinària espanyola guanyava concursos malgrat els diferencials dels costos de finançament que té una empresa alemanya respecte a l'empresa espanyola. És a dir, estan sortint fora les petites i mitjanes empreses, i hi estan sortint perquè són cada vegada més competitives.

Vostè ha vinculat la sortida de la crisi amb un major desenvolupament de les noves tecnologies en telecomunicació, informació, informàtica, però tot això està molt lligat a la recerca i al desenvolupament, que al seu torn depèn molt del coneixement i de l'educació. No creu que caldria haver protegit de les retallades pressupostàries tot el que està relacionat amb la recerca, l'educació i el coneixement?

Avui em preocupa molt més que un enginyer de Telecomunicacions estigui fent tasques d'ordenança –ho dic amb tots els respectes, i hi ha alguns casos–, que el fet que es gastin més o menys en recerca i desenvolupament, que em sembla que cada vegada hi hem d'invertir més. Però la realitat és la que és i la realitat ara

mateix és un context d'austeritat. Per tant, quan es reverteixi la situació econòmica, invertirem molt més en recerca i desenvolupament, però crec que abans és molt més important vertebrar el talent i el capital humà disponible que ja tenim a la societat en aquest moment perquè pugui afluir realment on hagi d'anar.

Té confiança en els parcs científics i tecnològics per impulsar la recuperació?

Sí, absolutament. Vaig ser fa poc al Parc de Zamudio (País Basc) i em sembla l'exemple paradigmàtic del que és reconvertir tot el que era la indústria pesada del País Basc fa 25 anys. Un sector que s'ha convertit, amb moltes *start up*, en els darrers 15 o 20 anys. Al Parc vaig visitar l'empresa ZIV de comptadors intel·ligents, que té molt a veure amb l'eficiència energètica. Tot seguit, poc després d'inaugurar-la vaig ser a l'Índia i vaig conèixer un empresari d'aquell país que em va dir que acabava de comprar justament aquesta empresa, aquesta *start up*, pel potencial que tenia des del punt de vista de l'eficiència energètica. Són exemples de molt èxit. Tant de bo que els milers de milions d'euros que al llarg dels darrers 22 anys han sortit dels pressupostos públics per al sector de la mineria del carbó s'haguessin utilitzat precisament a fer parcs tecnològics, cosa que lamentablement no s'ha fet. ■